

Inspectie op de informatiehuishouding bij de Leidse Brandweer

“Begrip is belangrijker dan dwang”

Inspectiebevoegdheden: een cultuur-
zaak of administratief belang?

Een inspecteur der archieven is een ambtenaar die feitelijk is belast met het verrichten van toezicht op de zorg en de naleving van wettelijke regels met betrekking tot het beheer. In de Archiefwet 1995 is nauwkeurig geregeld wie belast zijn met inspectiebevoegdheden binnen de verschillende bestuurslagen. Binnen de gemeentelijke overheid is formeel de gemeentearchivaris belast met de inspectie.

Praktisch gezien is bij de invulling van de inspectietaak de doelstelling van de taak aan de orde. Kortweg: inspecteer ik om later waardevol historisch bronnenmateriaal over te brengen of inspecteer ik om de kwaliteit van de administratie te bewaken. Tuurlijk valt deze tegenstelling weg te redeneren, de soep zal niet zo heet worden gegeten, maar toch.....

Bijgaand artikel is een mooie illustratie van dit dilemma. Hard aanzetten bij de brandweer commandant (rapport De Graaf 1998) leidt niet tot enige reactie. Blijkbaar kon de brandweer prima uit de voeten met het blussen van branden en het houden van toezicht op cafés en vuurwerkhandelaren. De vraag rijst waarom Maria tijd heeft gestoken in de brandweer? Is het toch de wens om op termijn archiefbescheiden van de brandweer toe te voegen aan de archieven binnen het gemeentearchief? Daar is niets mis mee, immers het gemeentearchief heeft een taak op het terrein van het verwerven en bewaren van erfgoed. Een taak die ook wettelijk is geregeld. Maria heeft duidelijk geworsteld met het dilemma. Ze heeft inzet en draagvlak bij de brandweer nodig om haar doel op termijn te bereiken, daarom haar extra inspanningen. Of de weg van de harde confrontatie, bijvoorbeeld door bij het college van B&W te stellen dat de brandweer niet in staat is om haar taak verantwoord uit te voeren, leidt tot meer succes is de vraag. De afweging tussen begrip en dwang maakt iedere inspecteur vele malen in de dagelijkse praktijk. De redactie van Info Management is benieuwd of er ook andere ervaringen bestaan, ervaringen die vallen onder de noemer: “Dwang is belangrijker dan begrip”.

Door: Maarten Erenstein,

accountmanager Doxis

Het secretariaat was bij de Brandweer te Leiden de aangewezen locatie om de archieven van de brandweer centraal te beheren. In de praktijk was hiervan echter nauwelijks sprake. De archieven werden bijgehouden door het secretariaat, secretarissen van gemeenschappelijke regelingen, hoofden van afdelingen en hun medewerkers. Iedereen had zo zijn systemen ontwikkeld om hun archiefbescheiden te registreren en archiveren. Op zich is er niets aan te merken op decentralisatie van archieven, mits het door de administratie gekozen systeem consequent en zorgvuldig wordt toegepast. Dat was bij de brandweer Leiden dus niet het geval, totdat de gemeentelijke archiefinspectie zich erin mengde. Reden voor een diepgaand interview met een aantal betrokkenen over de oorzaken van de situatie en de consequenties van het optreden van de gemeentelijke archiefinspectie. Een impressie van een gesprek met René van Sabben en Hans van der Niet, senior preventie adviseurs bij de Brandweer Leiden, Johan Bentvelzen, medewerker Post en Archiefzaken Brandweer Leiden en Maria Louwerse-Zimmerman, medewerker afdeling Inspectie van het gemeentearchief van Leiden.

“Om de situatie te kunnen begrijpen is het van essentieel belang om de complexiteit van de archiefvorming van de Brandweer in Leiden te begrijpen,” zegt Maria Louwerse-Zimmerman. Ze legt daarom uit dat de Brandweer bestaat uit vijf verschillende archiefvormers. Deze zijn niet allemaal als afzonderlijke (fysieke) organisaties te herkennen, omdat taken en werkzaamheden nauw met elkaar verbonden zijn en elkaar overlappen. Daarbij bestaat de Brandweer van Leiden uit vestigingen in het noorden en in het zuiden van de stad. De situatie rondom het beheer en de inrichting van de informatiehuishouding zoals René van Sabben en Hans van der Niet die aantreffen toen zij in 2000 bij de Brandweer Leiden kwamen werken op de afdeling Preventie op post Zuid verbaasde hen zeer. “Er was geen archiefruimte. Alles hing in dossiers losbladig in archiefkasten op de kamers. Er werkten daar twee medewerkers en die hadden alle stukken in hun hoofd zitten. De ordening was chronologisch op jaar en als een kast vol was werd het oudste jaar letterlijk weggegooid,” vertelt Hans. Als senior preventie-adviseurs adviseren Hans en René over de brandveiligheid van een gebouw in de ontwerpfase. Zij toetsen een bouwplan aan de regelgeving inzake constructieve veiligheid, beperking van uitbreiding van brand, het vluchten bij brand, brandveiligheidsinstallaties en blusmogelijkheden voor de brandweer. Hun adviezen worden bewaard in het bouwadviezenarchief. Daarnaast houden ze een gebruiksvergunningenarchief bij. Het brandveilig gebruik van een gebouw wordt regelmatig gecheckt en als niet aan de eisen wordt voldaan kan het gebruik gestaakt worden.

“Eén van de zaken waar dan met de ‘decembergezelligheid’ op wordt gelet, is dat in horeca-inrichtingen geen denetakken of dergelijke aan het plafond hangen die je met uitgestrekte arm met een aansteker in de hand aan zou kunnen steken,” geeft Hans aan.

De situatie was historisch gegroeid

Alle post kwam in principe centraal binnen op de vestiging van de Brandweer Leiden, post Noord. Hiervan werd echter geen centraal archief bijgehouden. René: “Bij afdeling preventie werd alle correspondentie na afdoening weggegooid. Zowel inkomend als uitgaand werd niet bewaard.” Maria: “De originele brieven werden doorgestuurd naar de behandelend ambtenaar en bleven daar. Een voortgangsadministratie werd niet

bijgehouden. Registratie door het secretariaat gebeurde in een eigen ontwikkeld systeem, een soort geautomatiseerd brievenboek, maar niet alles werd geregistreerd. Het was bijvoorbeeld onbekend wat te doen met brieven met dezelfde inhoud geadresseerd aan alle vijf de onderdelen van de brandweer. Het vinden van een brief of dossier eindigde soms in een ware zoektocht door de hele organisatie.” De gang van zaken werd door de brandweermedewerkers als de status quo beschouwd. Ze wilden er wellicht wel wat aan doen, maar hadden eigenlijk geen idee hoe. Maria trof een situatie aan die niet al te best was toen ze voor het eerst op bezoek kwam. Maria: “Kantoren lagen vol papieren, voor digitale bestanden was in feite niets geregeld en

over regelgeving was helemaal niets bekend. Ik werd een beetje wantrouwend bejegend omdat ze niet precies wisten wat ze van zo’n archiefinspecteur konden verwachten. Het probleem was in essentie dat niemand zich verantwoordelijk voelde voor het archief en er geen coördinatie en toezicht was. Het secretariaat bij de Brandweer Leiden, post Noord, dat eigenlijk de postzaken onder zijn hoede

had, was onderbezet. De situatie was in feite historisch gegroeid. De medewerkers hadden nooit een organisatie meegemaakt waarin de informatiehuishouding zich wel in goede, geordende en toegankelijke staat bevond, zoals bij Hans en René wel het geval was.” In 1998 was de gemeentelijke archiefinspecteur van Leiden, Cor de Graaf, genoodzaakt, mede op verzoek

van het secretariaat, om een adviesrapport uit te brengen over de reorganisatie van de informatiehuishouding bij de Brandweer. Dit rapport werd naar de brandweercommandant gestuurd, maar er werd niets met het advies gedaan. De Archiefinspectie had alleen het middel van een dwangdepot om de brandweer ertoe te dwingen de situatie aan te pakken. In verschillende

gesprekken met Brandweer medewerkers gaf afdeling Inspectie dat ook aan. De kosten voor het vervoer, bewaren en op orde brengen van de archieven, zonodig door een externe archieffirma, zouden voor de Brandweer zijn. Er werd echter besloten dit zware middel niet in te zetten. “Begrip is belangrijker dan dwang,” vindt Cor de Graaf. De verwachting was dat de situatie snel onhoudbaar zou worden. Dus besloot de Archiefinspectie af te wachten tot er een kreet om hulp zou komen.

Geen fatsoenlijke archiefruimte

Deze kwam in oktober 2000. Twee medewerkers van het secretariaat in post Noord gaven aan dat het tijd was om het archief aan te pakken. Toen besloot de Archiefinspectie dat Maria daarmee aan de slag zou gaan. Het eerste wat Maria deed was uitleggen hoe de regelgeving eruit zag. Echter, “de totstandkoming van gesprekken verliep moeizaam. Ik heb dikwijls het gevoel gehad dat men mij zag als een indringer die even kwam vertellen dat het afgelopen moest zijn met die stukken onder handbereik,” memoreert Maria. “Uiteindelijk dacht ik, moet ik nou op een tafel gaan staan en heel hard schreeuwen dat er meer aandacht moet komen voor het archief?” Ze ging zelf uitvoerend werk bij de Brandweer doen omdat ze alleen op die wijze duidelijk kon maken hoe je het beste met de materie om kon gaan. “Dit was natuurlijk eigenlijk niet de bedoeling, maar ik kon niet anders, het was de enige manier om de boel in gang te zetten.” Gaandeweg het project kwam de fusie van de Regionale Brandweer Rijnland en Regionale Brandweer Midden Holland er nog bij (nu Regionale Brandweer Hollands-Midden). Er was ook geen fatsoenlijke archiefruimte, noch bij Noord noch bij Zuid. Maria: “Als ik Hans en René niet toevallig had ontmoet, omdat zij om hulp vroegen, dan was er wellicht nog steeds geen archiefruimte geweest.” Hans en René wilden advies voor het herordenen van het vergunningenarchief. Toen er sprake was van een aanbouwing bij post Zuid hebben zij gepleit voor de bouw van een archiefruimte. René: “De provinciale archiefinspectie, in de persoon van adjunct-archiefinspecteur Rupert Spiekerman, heeft de bouwplannen nog kunnen wijzigen zodat de archiefruimte voor 85% aan de eisen voldeed. Voor de overige 15% is toen een ontheffing verleend.” In de tussentijd hadden René en Hans een groot gedeelte van het archief herordend. Ze konden zo de geordende dossiers in de nieuwe ruimte en in de verrijdbare kasten hangen. Maria: “Het is nu een archiefruimte om echt trots op te zijn.” Maria adviseerde om een medewerker in te stellen die zich alleen met Post- en Archiefzaken bezig zou houden. Het hoofd Personeelszaken bij de Brandweer was degene die hier na vele gesprekken met Maria met succes voor pleitte bij de directie.

Goed op weg

In maart 2002 werd bij kazernes Noord een officiële afdeling Post- en Archiefzaken (PAZ) ingesteld met Johan Bentvelzen als PAZ medewerker. Hij is oud-brandweerman en liep eerst stage bij de afdeling PAZ

van de gemeente Leiden en volgde, op advies van Inspectie, modules van SOD I en andere cursussen. Bij hem komt nu in principe alle post binnen die hij registreert, archiveert en beheert. Voor de ordening van bescheiden is een door Maria ontwikkelde code voor de Brandweer voorhanden. Johan: “Het is een complexe organisatie en ik moet er nog altijd goed op letten om alle stukken bij de juiste personen te doen belanden. Daarnaast hebben we sinds de oprichting van de Regionale Brandweer Hollands-Midden niet alleen te maken met twee, maar met drie kazernes. Tot aan Gouda moeten de poststromen dus goedlopen.” Het feit dat er een aparte medewerker PAZ is geeft aan dat er wel een cultuuromslag heeft plaatsgevonden. Maria: “De Brandweer accepteert nu dat er regelgeving en toezicht is, maar zijn vooral blij met de resultaten van het hele project. Dossiers kunnen nu in korte tijd worden geraadpleegd want ze zijn centraal opgeslagen. Het gehele bouwadvies-, milieu- en vergunningenarchief is op adres geordend en wordt volgens een uniform systeem, in samenwerking met Maria ontwikkeld, bewaard in de nieuwe archiefruimte. Archiefbescheiden in de archiefruimte van post Noord zijn volgens de vernietigingsprocedure vernietigd of volgens de overbrengingsprocedure overgebracht naar de archiefbewaarplaats van Leiden. Er is een postregistratie- en archiveringssysteem aangeschaft. Op het ogenblik wordt bijvoorbeeld gekeken naar decentralisatie van het postregistratiesysteem. En zo zijn er nog meer veranderingen aan de orde, want er moet nog veel gebeuren. Het resultaat van het hele project dat tot begin 2003 heeft geduurd, is dat we nu goed op weg zijn bij de Brandweer.” Hans: “We zijn van 4 naar 14 man gegroeid op de afdeling preventie en iedereen draagt zijn steentje bij om het archief op orde te houden. Iedereen was het zat om niets te kunnen vinden.” Volgens Maria is “essentieel voor het slagen van een dergelijk project dat je luistert naar wat de wensen en voorkeuren van de gebruiker van de informatie zijn voordat je afspraken gaat maken over de manier waarop je de informatie wil gaan beheren en opslaan. De organisatie moet leidend zijn, niet de afdeling Inspectie, die adviseert.”